

УДК

Совгіра С.В. (д.п.н), Гончаренко Г.Є (к.б.н.), Подзерей Р.В. (викладач)
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ПРИРОДООХОРОННИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛАНДШАФТНИХ ЕКОСИСТЕМ МАНЬКІВСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Маньківський район розташований на заході Черкаської області на межі південно-західного лісостепу та Придніпровської низини, у басейні річки Гірський Тікич. Загальна площа – 765 км² (3,66 % від площі області).

Площа природно-заповідного фонду Маньківського району та іншого природоохоронного призначення складає 527,92 га., землі оздоровчого призначення – 7,9 га, площа зелених зон і зелених насаджень міст та інших населених пунктів – 354 га, землі історико – культурного призначення по всіх сільських радах складають – 410 га.

На території Маньківського району наявні такі категорії територій та об'єктів природно – заповідного фонду:

- гідрологічні заказники місцевого значення: Вікторівський – 21,0 га ; Кислинський – 45,3 га; Кинашівський – 10,4 га; Красноставський с. Добра – 8,0 га; Кутівський – 13,7 га; Курбетівський с.м.т. Маньківка – 18,2 га; Полківничий с. Іваньки – 8,6 га; Йогівський – 26,1 га; Русалівський – 40,4 га; Дзензелівський «Бабків ставок» – 5 га;

- ентомологічний заказник: Стрілецький – 2,0 га (урочище «Стрілиця» с.м.т. Маньківка);

- пам'ятки природи місцевого значення: ботанічні (Алея дубів – 0,1 га с.м.т. Маньківка; Віковий дуб – 0,01 га с. Дзензелівка; Вікові дерева груші і дуба – 0,1с. Вікторівка; Липова алея (11 шт.) – 0,5 га с. Роги; Вікове дерево груші – 0,1 га с. Рог), гідрологічні (Водопад «Вир» – 0,3 га с.м.т. Буки; Джерело «Лисячі кринички» – 0,1 га, с. Кишеньці; ставок «Загорський» – 27 га., с.м.т. Маньківка), геологічна (скеля № 4 «Радіонова» 0,2 га с.м.т. Буки; скеля – 4,5 га с. Кам'янка), (Буцький каньйон – 0,8 га., с.м.т. Буки);

- державні заповідні урочища: «Великий ліс» (с. Паланочка, кв. 92 вид. 4 – 10 га; кв. 102, вид. 5 - 5,6 га і урочище «Герман» площею 240 гектарів Маньківського лісництва Уманського держлісгоспу).

До переліку цінних природних територій та об'єктів місцевого значення, що резервуються з метою наступного віднесення їх до природно-заповідного фонду області, включено геологічну пам'ятку природи «Скеля» (скелястий берег з сірого граніту висотою біля 20 метрів), площею 4,5 га (с. Юрпіль, р. Гірський Тікич, Чорнокам'янська сільська рада).

До цікавих оригінальних живих витворів природи, що охороняються, можна віднести шестистовбурне дерево дуба звичайного на одному штампі, що росте в Свидівському лісництві, та дерево, утворене внаслідок зростання дуба

звичайного з вільхою, цього ж лісництва. Алея липи з 11 дерев віком 200 років в с. Роги Маньківського району.

Перспективною природоохороною територією є проєктований ботанічний заказник місцевого значення «Лядське», що знаходиться на південному заході с. Добра, площею 6 га, яке пропонується для створення на базі урочища «Лядське», загальною площею 210,8 га.

Урочище «Лядське» представлене дубово-грабовим угрупованнями, другий ярус якого займає клен татарський, ясен високий, груша звичайна, алича, глід криваво-червоний, черешня, ліщина звичайна, плодови, акація біла, тополя срібляста, береза повисла, липа серцелиста, ялина; чагарниковий ярус представлений бузиною чорною, тереном звичайним, калиною звичайною, крушиною ламкою, ожиною сизою, бузком звичайним; трав'яний ярус представлений злаками, материнкою звичайною, звіробоем звичайним, анемоною лісовою, парилом звичайним, первоцвітом весняним, лісовими суницями. У зниженнях – луки та лучні болота. (осока рання, очерет звичайний, конвалія звичайна, зірочник гайовий, гравілат річковий, копитняк європейський, калужниця болотна, пшінка весняна, жовтець повзучий, вербозілля звичайне). Із деревних рослин – вільха клейка, верба біла, береза бородавчата. На найвищих ділянках урочища зростають: костриця овеча, нечуйвітер волохатенький, чаполоч пахуча, звіробій звичайний, цмин пісковий, шавлія лікарська, чисельність яких різко зменшується, замінюючись бур'янами. В околицях села Добра в урочищі «Лядське» виявлено рідкісні і зникаючі види рослин. До Червоної книги України занесені такі види рослин: підсніжник білосніжний, цибуля ведмежа, любка дволиста. Рослини що підлягають охороні на території Черкаської області: анемона лісова, звіробій звичайний, материнка звичайна, перстач прямостоячий, первоцвіт весняний.

Перспективними природоохоронними територіями є одиничні екземпляри дуба звичайного (*Quercus robur L.*) - «Дуб Крилатий», висота 12,8 м, діаметр 0,9 м, «Дуб Химерний», висота 17 м, діаметр 0,64 м, «Дуб Свічка», висота 20м, діаметр 0,6 м, «Дуб Тризуб», висота 14 м, діаметр 0,6 м, «Дуб Недзельського», висота 14 м, діаметр 0,6 м Маньківського району, с. Дзензелівка.

Створення на їх основі пам'ятки природи місцевого значення має велику природоохоронну цінність, насамперед в рекреаційному, флористичному та ентомологічному відношенні.

Отже у процесі аналізу природоохоронного потенціалу ландшафтних екосистем Маньківського району Черкаської області здійснено узагальнення основних підходів до вирішення проблеми створення нових природоохоронних територій; обґрунтовано базові положення і поняття, принципи обґрунтування природоохоронного потенціалу їх ландшафтних екосистем.